

Van proefschrift naar varkenstoilet

Een varkenstoilet, een diervriendelijke stal of een microvergister; bij het Varkens Innovatie Centrum in Sterksel worden ideeën van ondernemers en wetenschappers in de praktijk beproefd. Jaarlijks steken duizenden varkenshouders hier hun licht op. 'Boeren willen geen rapporten, ze willen de vertaalslag.' TEKST ALBERT SIKKEMA FOTOGRAFIE MARCEL VAN DEN BERGH

Drie harige varkens die de tuin volledig hebben omgewroet, zijn de blikvangers bij het Varkens Innovatie Centrum (VIC) Sterksel, onderdeel van Wageningen UR. Het zijn 'halve Hongaren', vertelt bedrijfsleider Mart Smolders. De vader is een Hongaars wolvarken, een varken in schaapskleren, dat een paar VIC-medewerkers tegenkwamen in Hongarije. 'Ze hebben een excellente vleessmaak en een interessante vetzuursamenstelling', zegt Smolders. 'We hebben sperma van het wolvarken in onze zeugen ingebracht. Het vlees is geschikt voor een leuke nichemarkt. Veel bezoekers hebben belangstelling, bijvoorbeeld varkenshouders die vlees aan huis willen verkopen. Het heeft inspiratie gebracht.' Daarmee passen de drie wolvarkens in de bedrijfsfilosofie van Sterksel: inspireren door te realiseren.

Het Varkens Innovatie Centrum ontwikkelt nieuwe concepten voor de varkenshouderij, zoals een nieuwe kraamkamer voor de zeugen, nieuwe voersystemen en een varkenstoilet. Sterksel liep voorop met de ontwikkeling van groepshuisvesting en vermindering van antibioticagebruik en heeft meerdere welzijnsprojecten. En dat wordt gewaardeerd door de varkenshouders, overheid en maatschappelijke organisaties. Sterksel trok afgelopen jaar ruim tienduizend bezoekers, waaronder zo'n drieduizend varkenshouders tijdens de jaarlijkse innovatiedagen in juni. Daarnaast ontvangt het centrum veel buitenlandse excursies en krijgen ROC-scholieren geregeld praktijklessen op het bedrijf.

DRIE WELZIJNSSTERREN

De nieuwste innovatie in aanbouw is de Starplus-stal – een varkensonderkomen met overdekte uitloop, mestscheiding, mestvergisting en veel licht. De nieuwe stal moet drie welzijnssterren opleveren van de Dierenbescherming, die ook veel over de vloer komt. 'Starplus is een concept van drie bedrijven die samen de kennis hebben ontwikkeld', illustreert Smolders de aanpak van Sterksel. 'Ze deden onderzoek naar deelaspecten; wij hebben ze bij elkaar gezet om te

kijken of ze hun systemen – mestscheiding, minivergister en nieuw stalontwerp – konden integreren. Ze hebben er zelf geld in gestoken en de overheid heeft de realisatie ondersteund. Straks gaan wij het concept verder ontwikkelen.'

Martien van Kempfen, zelf varkenshouder, is een van de initiatiefnemers en financiers van Starplus. Slaat het idee aan, dan verdient hij aan de verkoop van het concept aan varkenshouders. Het bouwen van zo'n innovatieve stal op het praktijkcentrum heeft voordelen, vindt hij. 'Sterksel is praktisch en flexibel, het personeel denkt mee. Het is een jong team, ze zijn onbevooroordeeld en laten innovaties makkelijk toe. Belangrijk is ook dat Sterksel wordt gedragen door de varkenshouders, die veel langskomen. Die moeten met eigen ogen kunnen zien hoe zo'n nieuw stalconcept werkt. Sterksel zegt eerlijk wat er kan, zodat er draagvlak ontstaat voor innovaties.'

NIEUW IDEE ONTWIKKELEN

Bedrijfsleider Smolders tekent een schema op het bord. 'Kijk, een bestaand bedrijfssysteem is voor 100 procent ontwikkeld. Pas je een innovatie toe dan kan de effectiviteit terugvallen naar 70 procent. Een varkenshouder begint daar niet aan; het is onze taak om een nieuw idee door te ontwikkelen, van 70 naar 110 procent. Dan is het concept praktijkrijp. De varkenshouder kan het hier bezichtigen, waarbij onze experts en diervverzorgers hem van praktijkkennis voorzien. We kopen dus niets, maar we lossen kinderziekten op.'

Het innovatiecentrum produceert geen rapporten, benadrukt Smolders. 'Rapporten maak je voor collega-onderzoekers, niet voor boeren. Die willen geen rapport, die willen de vertaalslag.' Door de toegepaste kennis in Sterksel in de etalage te zetten, ontstaan ontmoetingen en gesprekken tussen bezoekers, die weer tot nieuwe ideeën leiden. 'Zo is de Prodrumi-stal ontstaan. Veertien zeugenhouders wilden een beter ontwerp voor het kraamhok, waarin de zeug en haar biggetjes meer ruimte krijgen. Wij hebben toen stalbouwers erbij gehaald om samen een nieuw

concept te maken.' Ook maatschappelijke organisaties, zoals de Dierenbescherming, kunnen de generator van ideeën zijn. 'Wij maken deel uit van Varkensnet, een praktijknetwerk waarbij de Dierenbescherming de procesbegeleiding doet om tot nieuwe producten en concepten te komen', aldus Smolders.

Zo droeg Cor Suselbeek van Dorset Farm Systems het 'varkenstoilet' aan, een doorlatend vloersysteem in de hoek van de stal, op afstand van de voer- en de rustplek van de varkens. 'Dat idee heb ik al in 2004 ontwikkeld, maar toen ging het praktijkonderzoek niet door en heb ik het toilet op zolder ge-goooid.' Anderhalf jaar geleden, na een telefoontje uit Wageningen, kwam het toilet de zolder weer af en startte Suselbeek een proef in Sterksel.

'Vroeger waren er geen duidelijke afspraken tussen bedrijven en onderzoekers en was het ieder voor zich', herinnert Suselbeek zich. 'Nu, met de aanpak van Mart Smolders, is er meer samenwerking en overleg. Wij als bedrijfsleven doen de technische kant en samen met Sterksel kijken we naar de toepassing in de praktijk. Dat werkt goed.' Bovendien is er ook uitwisseling van kennis tussen bedrijven ontstaan, zegt Suselbeek. Hij verbeterde het toilet in Sterksel door een constructie af te kijken bij een andere praktijkproef.

NIET OP DE BIGGETJES LIGGEN

Ook Wageningen University, onderdeel van Wageningen UR, maakt inmiddels deel uit van Varkensnet. 'We werken veel samen met de leerstoelgroep Adaptatiefysiologie van Bas Kemp', zegt Smolders. 'We vertalen nu drie proefschriften in nieuwe concepten.' Eentje wordt al toegepast in de Prodrumi-stal, waarin een nest voor de zeug is gemaakt zodat ze niet op de biggetjes gaat liggen. Ook brengt Sterksel nu in praktijk hoe biggen van hun moeder kunnen leren bij het eten van vast voer, en hoe het proces van afspenen geleidelijker kan verlopen, doordat de biggetjes in het nest blijven terwijl de zeug aan de wandel kan. Dat maakt het afspenen, de biggen weghalen bij de zeug, en de overgang van

‘Het is onze taak om een innovatie door te ontwikkelen’

melk naar vast voer minder abrupt, waardoor de biggen minder vaak ziek worden. Voor deze vertaalslagen van Wageningen onderzoek ontving Sterksel afgelopen jaar de Innovatieprijs van de Animal Sciences Group van Wageningen UR.

Het hoge antibioticagebruik in de varkenshouderij staat volop in de belangstelling, maar VIC Sterksel loste dit probleem jaren geleden al op. ‘We proberen de verspreiding van ziekten op het bedrijf te voorkomen, dat staat centraal in onze aanpak’, aldus Smolders. ‘Wij werken hygiënisch en houden de varkensfamilies na het afspenen bij elkaar, zodat er geen ziekten van gezin naar gezin overslaan. Dat levert een reductie van 80 procent op in antibioticagebruik. De oplossing zit niet in een potje; varkenshouders moeten anders gaan werken.’

Overigens merkt Smolders op dat dit lage antibioticagebruik geen vast gegeven is op het

innovatiecentrum. ‘Stel: we testen een nieuw huisvestingssysteem dat nog niet aan alle gezondheidseisen voldoet. Dan kun je tijdelijk meer antibiotica nodig hebben.’

FORSE MESTVERGISTER

Ook op milieugebied wedt Sterksel niet op één paard, maar test het meerdere systemen. Er staat een forse mestvergister op het erf, die genoeg energie produceert om 1.500 huishoudens van stroom te voorzien. Dat is mooi, maar Smolders moet maïs, dus waardevol veevoer, bij de mest mengen om die energieproductie te halen. Dat is in het licht van de *food, feed of fuel*-discussie niet optimaal. Daarom staat er ook een minivergister die energie uit mest haalt zonder toevoeging van andere grondstoffen. Die mini is samen met toeleverende bedrijven gerealiseerd en maakt het innovatiecentrum energieneutraal. De derde en nieuwste energieproducent op

het bedrijf is een microvergister, afkomstig van een bedrijf dat vergisters levert aan Afrikaanse dorpen. VIC Sterksel liep er tegenaan en vroeg zich af: kan dat in Nederland ook? De kleinschalige tank past overal en de boer kan er de biggenstal mee verwarmen of de auto op laten rijden. Bezoekers kunnen zelf bepalen of een van de drie systemen iets voor hen is. ‘We hebben niet bedrijfsmatig geïnvesteerd in mestverwerking’, legt Smolders uit. ‘Ik wil wel tien projecten om de mest te verwerken en om de mineralen te hergebruiken.’ Die diversiteit is nodig, zegt hij. Varkenshouders gaan zich specialiseren op een bepaald marktsegment en ze kiezen de houderijsystemen en technieken die bij dat segment passen.

VARKENS ALS TOOL

‘VIC Sterksel is geen varkensbedrijf. Voor ons zijn de varkens een tool om kennis te ontwikkelen’, zegt Smolders. Niettemin runt hij een bedrijf met 330 zeugen en 2.400 vleesvarkens. Die leveren een omzet van een miljoen euro per jaar op. Verder verdient hij zes ton aan de productie van biogas en een ton aan excursies. Maar dat is niet de hoofdmoot van het innovatiecentrum. Sterksel haalt de laatste jaren meer dan anderhalf miljoen euro aan projectinkomsten binnen. Tien jaar geleden was dat nog zes ton. Door die groei is het aantal medewerkers gegroeid van zeven naar zeventien.

Smolders nam in april afscheid als bedrijfsleider in Sterksel. Hij wordt divisie manager Varkens bij MS Schippers, een bedrijf dat apparatuur en systemen levert aan de veehouderij. Op zijn laatste werkdag ondertekende hij echter nog een samenwerkingsovereenkomst voor een duurzame varkenshouderij met ruim veertig bedrijven in de varkensvleesketen die allemaal gebruikmaken van het praktijkcentrum. ‘MKB’ers zijn innovatieve jongens. Ze komen weinig aan bod in het geweld van de topsectoren. Dus willen we ons samen wat meer zichtbaar maken.’ Natuurlijk vond de ondertekening plaats in Sterksel, spin in het web van de varkenssector. ■